

VERSLAG VAN DE 186^e LEDENVERGADERING
GEHOUDEN OP WOENSDAG 10 NOVEMBER 1954
TE ZWOLLE

De voorzitter de heer G. J. Lugard opent de vergadering en heet de aanwezigen hartelijk welkom; ruim 70 leden bleken volgens de presentielijst aanwezig te zijn, terwijl tijdens de vergadering ook de burgemeester van de gemeente Zwolle en die van Zwollerkerspel door hun tegenwoordigheid blijk van belangstelling gaven. De voorzitter deelt mede, dat de secretaris gemeend had om verschillende redenen te moeten bedanken als lid van het bestuur. Hij brengt daarom hulde en dank voor hetgeen de secretaris als zoodanig steeds heeft gedaan. Hoewel het bestuur pogingen heeft gedaan hem van dit voornemen terug te brengen, had dit geen resultaat en spreker doet nu namens het bestuur het voorstel, den secretaris te benoemen tot eere-lid van de Vereeniging; een voorstel, dat door de aanwezigen met luid en lang applaus wordt aangenomen. De secretaris, gevoelig voor deze woorden van hulde, betuigt den voorzitter met een warme handdruk hiervoor zijn dank. Het secretariaat zal nu worden vervuld door Mr. G. J. ter Kuile Jr.

Sedert de vorige vergadering bleken overleden de heeren D. Bruggink te Almelo, Dr. G. Keiner te Zwolle en H. J. Moerman te Oegstgeest en mevrouw Hijzeler te Enschede. Voor het lidmaatschap hebben bedankt de heer en mevrouw H. G. van Grol te den Ham, de heer en mevrouw B. J. ter Kuile te Enschede, de heer en mevrouw Mac Gillavry-Thoden van Velzen te Deventer, de heer en mevrouw J. W. E. van der Meer te Heino, Dr. S. J. Hamming te Arnhem, mevrouw A. A. Metz-Bakker Overbeek te Vorden en Mr. P. J. Jebbink te Hengelo (O.). Als nieuwe leden worden voorgesteld: H. P.

XXXIII

Gelderman te Oldenzaal, N. C. Lommers te 's-Gravenhage, Mr. M. A. Cohen te Enschede, Dr. R. Kolman te Kampen, A. C. E. A. M. von Martels Dankeren te Dalfsen, mej. A. Stork te Zwolle, Dr. J. ten Doesschate te Zeist, mevrouw van der Bijl te Markelo, A. J. Tom te Zwolle en Mr. O. S. Ebbens te Zwolle.

Mr. C. H. J. baron van Utenhove brengt verslag uit over de financiële toestand der Vereeniging, terwijl Mr. G. J. Beukelman mede namens Mr. H. Dijkers verslag geeft omtrent het uitstekend beheer van de penningmeester, en wordt diens rekening en verantwoording onder dankzegging goedgekeurd.

Na afhandeling der huishoudelijke zaken geeft de voorzitter het woord aan Prof. Dr. J. Lindeboom te Groningen voor zijn inleiding over *Arnold Moonen*, waarbij hij op humoristische wijze een historische schets gaf van het leven van deze inder-tijd intellectuele predikant, die een groot deel van zijn leven predikant is geweest te Deventer, hoewel hij in 1644 te Zwolle geboren was. Hij volgde er de Latijnsche school en studeerde theologie in Utrecht en Groningen en kwam in 1674 als predikant in Hardenberg. In deze toen als 't ware uithoek onzer provincie, voelde de toen nog ongehuwde Moonen zich vrijwel als een banneling. De bevrijding voor hem kwam toen hij in 1678 een beroep ontving naar Deventer. „Daar begreep men beter wat een geleerde mensch toekomt”, schreef hij aan een vriend.

Voor het verdere van zijn leven bleef hij te Deventer en zoo kon het zijn, dat hij daar in 1711 zijn 2548ste en laatste preek hield voor zijn emeritaat. Doch in hetzelfde jaar stierf deze gematigd rechtzinnige predikant, die de gunst zijner tijdgenoten vooral verwierf door zijn gedichten. Hij was een vruchtbaar poëet, waarvan o.m. een bundel poëzie getuigt van niet minder dan achthonderd bladzijden. Moonen's werk is later met minachting bejegend, omdat het dichterlijk vuur er volkomen aan ontbrak, maar dit neemt niet weg, dat de gedichten van deze Deventer predikant de groote Vondel „re-

delijk wel bevielen" en dat Willem Kloos later de Bijbelsche herderszangen hogelijk geprezen heeft.

Als geschiedschrijver was Moonen een waar zoon van Overijssel, wat de keuze van zijn onderwerpen betreft. De grootste bekendheid verwierf hij door zijn „Korte Chronijke der Stadt Deventer". Zoo heeft deze predikant tijdens zijn leven een zekere vaderlandsche bekendheid gehad als dichter, historicus en taalgeleerde. Toch is deze 17de eeuwsche persoonlijkheid critisch bezien in geen enkel opzicht een „topfiguur" geweest, doch door zijn veelzijdigheid een merkwaardig man, het voorbeeld van een intellectueel predikant, in zijn tijd en op zijn plaats een cultuurdrager, veelzijdig en productief, doch geen krachtige figuur; iemand bij wie de kwantiteit meest boven de kwaliteit ging en die de gewoonte van die dagen getrouw, geen geheim maakte van zijn begeerte naar lof.

Nadat enkele aanwezigen nog eenige vragen hadden gesteld, besloot de voorzitter deze met groote aandacht gehoorde rede met een hartelijk woord van dank aan den spreker. Een rede die de spreker helaas niet als gebruikelijk voor de „Verslagen en Mededeelingen" meende te kunnen afstaan, daar ze een onderdeel uitmaakt van een uitvoerige, elders te publiceeren, studie over Arnold Moonen.

Na het gemeenschappelijk noenmaal verkreeg Dr. A. C. F. Koch gelegenheid te spreken over *het economisch verval van Deventer na de Middeleeuwen*, de economische concurrentie strijd, welke Deventer en Zwolle in de 17de eeuw gevoerd hebben. Een strijd, die eindigde met de zege van laatstgenoemde plaats. Spreker baseerde zich vooral op statistieken inzake beroepen van de nieuwe burgers van Deventer in de jaren 1560-1680 en schetste, hoe Deventer uit de Middeleeuwen te voorschijn kwam als een bloeiende handelsstad, welke met Haarlem en zelfs Dordrecht tot de belangrijkste steden van het Noordelijk deel der lage landen behoorde. Al waren in het Zuiden Gent, Brugge en vooral Antwerpen grooter

in de 16e eeuw, Deventer had omstreeks 1580 ruim 13000 inwoners tegen steden als Leiden en Amsterdam nauwelijks de helft.

Niettemin deden zich in 1580 de voorteekenen kennen van een crisis, welke een einde zou maken aan de welvaart van deze IJsselstad. Zwolle en Zutphen bleken toen al gevaarlijke concurrenten, maar de Deventernaren wisten de eerste aanvallen af te slaan en rond 1590 weer tijdelijk de weg naar omhoog terug te vinden.

Tijdens het 12-jarig bestand was er zelfs weer sprake van een zekere welvaart; na 1639 echter ging de stedelijke huishouding steeds grooter jaarlijksche tekorten vertoonen en de concurrentie van Zwolle nam steeds meer toe. De IJssel onderging bovendien een traag verzandingsproces, dat Deventer via 't water vrijwel onbereikbaar maakte.

De handel tusschen het Westen en Duitschland koos steeds vaker de route via Zwolle, dat bovendien een sterke toevloed kreeg van werkers in de textielnijverheid. Bijna de helft van zijn nieuwe burgers behoorde in die periode tot deze categorie, waardoor het een zeer belangrijke textielstad werd; iets wat beslist niet algemeen bekend is.

Terwijl Zwolle welvaart verwierf en economisch gezien de hoofdstad van Overijssel werd (in bestuurlijke zin waren Kampen, Zwolle en Deventer om beurten hoofdstad; een situatie, welke voortduurde tot 1798), in die periode ging het met Deventer steeds meer bergaf. In 1648 verdwenen de Deventer jaarmarkten voorgoed uit de geschiedenis en omstreeks 1655 kreeg Zwolle voor het eerst jaarlijks meer nieuwe ingezetenen dan Deventer. De koekstad tuimelde zelfs zoo in de diepte, dat ze een eeuw later omstreeks 1780 nog maar een kleine 7000 inwoners binnen haar grenzen had, de helft van weleer.

Ook deze uiteenzetting, toegelicht door kaarten en statistieken, werd met groote aandacht gevolgd, waarna door enkele aanwezigen vragen werden gesteld. De voorzitter dankte

daarop den spreker voor z'n interessante voordracht, hetgeen door de vergadering met applaus werd onderstreept; t.z.t. hoopt Dr. Koch deze studie, aangevuld met gegevens over de andere IJsselsteden, te publiceeren.

Nu werd het woord verleend aan den heer G. D. van der Heide, conservator van het Museum op *Schokland*. In zijn causerie toonde hij aan, hoe geologische en archaeologische-biologische vondsten, gedaan na de tot standkoming van de Noord-Oost Polder, de historisch reeds bekende gegevens inzake Schokland hebben aangevuld.

Spr. memoreerde in zijn betoog het voortreffelijk historische werk van de zoo kort geleden overleden heer H. J. Moerman, die, met wijlen de heer Reijers, zooveel aan het licht had gebracht over de geschiedenis van Schokland, waarop spr. dankbaar op voort kon bouwen, en, wat de praehistorie betreft, aanvullingen geven.

Ook hier was na afloop de voorzitter de tolk van de geheele vergadering toen hij de spreker hartelijk voor zijn voordracht bedankte.